

КРЕАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пріоритетним напрямом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Це досягається шляхом розроблення індивідуальних програм підготовки майбутніх фахівці. Проблеми творчості, особливо педагогічної, набувають сьогодні неабиякої ваги. Творча особистість сприймає світ більш яскраво та різнобарвно і може на основі цього сприймання у буденному знайти щось нове, відмінне від загальноприйнятого.

Феномен творчого потенціалу (креативності) людини привертав до себе увагу педагогів та психологів з давніх часів. Уже в Стародавньому Єгипті, Індії, Китаї, Греції були перші спроби виявити й описати психологічні властивості людської особистості. В європейській філософсько-науковій традиції такі спроби виразно окреслюються у працях давньогрецького мислителя Арістеля, іспанського медика, яких жив у епоху Відродження Хуана Уарте, німецького вченого-енциклопедиста XVIII ст. Християна Вольфа, видатного британського вченого Френсіса Гальтона. Значний внесок у вирішення проблеми вивчення й розвитку творчих здібностей зробили вітчизняні і зарубіжні психологи – Л. Виготський, Я. Пономарьов, Г. Костюк, В. Давидов, П. Гальперін, В. Дружинін, Д. Богоявленська, О. Матюшкін, В. Моляко, Ж. Піаже, Д. Векслер, Дж. Гілфорд, Е. Торренс та ін.

Мета статті – охарактеризувати особливості формування креативної компетентності у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку під час викладання іноземної мови. **Завдання:** визначити компоненти креативної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Формування креативності та креативної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку розглядаються нами, з огляду на необхідність оволодіння іноземною мовою в умовах конкуренції на освітньому ринку, насамперед через викладання іноземної мови. Задля цього багато вчених досліджують питання ефективності різноманітних методик навчання мові. Однією з таких методик є інтеграція загальноосвітніх дисциплін з мистецтвознавчими, тобто може розглядатись нами як елемент формування креативності майбутніх педагогів. Така інтеграція є традиційним підходом до навчання молодших школярів у зарубіжних країнах [2, с. 5–22], де мистецтво виступає методологією навчання. Природничі, математичні, гуманітарні знання, уміння, навички формуються у процесі художньої творчості, тобто домінанта робиться на інтелектуальному розвитку, який проходить у процесі різноманітної мистецької діяльності: музики, образотворчого мистецтва, драматизації, поезії, художнього слова. Різні види мистецтв використовуються для глибокого усвідомлення, запам'ятовування учнями предметних понять, формують уміння переносити набутий досвід з однієї ланки в іншу.

Для характеристики лінгвомистецьких інтегрованих курсів як складової частини формування креативної компетентності майбутніх учителів іноземної

мови у ДНЗ необхідно зазначити, що у множині інтегрованих курсів вони посідають особливе місце. Як зазначають педагоги, мистецтво в них використовується і як об'єкт (дисципліна, що інтегрується з мовою, змістовий компонент), і як засіб (операційний компонент, методологія) навчання. Насамперед варто зазначити, що під лінгвомистецькими інтегрованими курсами розуміють систему збагачення всіх значущих компонентів усного і писемного мовлення на предметному змісті філологічних і мистецьких дисциплін (музика, драма, література, малювання, ритміка тощо). Інтеграція іноземної мови з мистецтвом реалізує певний рівень інтеграції в інтегральній системі, оскільки він має усі три компоненти: елементи інтеграції (мова й мистецтво як засоби пізнання світу); підстава інтеграції (принципи інтегрування іноземної мови з мистецтвом); зінтегрований об'єкт (цілісний, новий результат інтегрованого навчання) [6, с. 109].

Позитивність для навчання горизонтальної інтеграції різних видів мистецтв (образотворче, музичне, хореографічне тощо) і літературної творчості з мистецтвом доведено давно. Її основні концептуальні положення: застосування етнографічного матеріалу у навчально-виховному процесі на всіх ступенях системи освіти; комплексне використання у вихованні елементів музичного, хореографічного і драматичного мистецтв; розвиток і актуалізація творчих здібностей засобами рухливої музичної гри; впровадження театралізованої пісні та вокально-хореографічної композиції як засобів національного виховання, пропаганда високохудожнього народного мистецтва. Вертикальна інтеграція іноземної мови з мистецтвом (філологічні й мистецькі дисципліни) виконують усі свої загальні (освітню, розвивальну, виховну, психологічну, методологічну, організаційну) і специфічні (предметно-образну, понятійну, світоглядну, діяльнісну й концептуальну) функції. Мистецтво має ті самі складові, що й означені вище дисципліни: символ, простір, динаміка, ритм, мелодика, мова, колір, лінія тощо. Підставами для інтеграції іноземної мови з мистецтвом вважають такі принципи: загальний принцип кодування інформації різними шляхами (мистецтво і мова як засіб пізнання себе і довкілля); спільність функцій мови і мистецтва; контекст об'єднувальної діяльності, завдання у процесі виконання яких відбувається актуалізація іншомовного мовлення; мобілізація інтелектуальних резервів учня шляхом одночасної активізації різних сфер психіки (почуттєво-емоційної, раціональної, сенсорно-моторної); гармонізація взаємовпливу лінгво-понятійної частини курсу та образної системи музики, драми, танцю, образотворчого мистецтва і досягнення мовленнєвої і творчої виразності на цій основі; опори на естетичну цінність слова і музики, танцю, драми, художньої творчості; створення позитивного емоційного фону, сприятливого для творчої діяльності й навчання іноземної мови; запобігання перевтомі від занять шляхом переключення навчальних дій учня з одного виду мистецтва на інший [6, с. 110].

Реалізація курсів за подібними принципами може бути забезпечена педагогом, який пройшов відповідну підготовку або консультування у спеціаліста. Отже, виникає необхідність у доповненні та зміні існуючої моделі підготовки фахівців з іноземної мови на рівні змістового й операційного компонентів.

У багатьох країнах світу проблема підготовки вчителя до педагогічної творчості розробляється як проблема підготовки до розвитку креативних здібнос-

тей шляхом відбору змісту педагогічних технологій самостійної роботи [1, с. 5–7]. Для цього майбутнім учителям видають оригінальні курси для розвитку інтуїції, уяви, прикладної фантазії (А. Озборн, Д. Скотт та ін.). Д. Скотт вважає, що розвиток інтуїції пов'язаний з умінням створювати у своїй уяві зорові образи або картини. Вона розробила холистичний метод сприйняття інформації, який сприяє розвитку інтуїції [5]. Болгарський вчений П. Олександров вважає, що показником творчих можливостей людини виступає здатність до самоорганізації. Головний акцент у професійній підготовці у зарубіжних країнах робиться на становлення їх яскравої творчої особистості. Ауреліо Печчелі висловлює думку про необхідність розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього спеціаліста. На його думку, в основі має бути людський розвиток, самовираження, розкриття можливостей і здібностей особистості [3, с. 229].

Зазначимо, що розвиток педагогічної творчості, креативності вихователів ДНЗ значною мірою залежить від умов, які створюються у дитячому садку для творчої праці педагога, самореалізації його особистості у професійній діяльності. Варто відзначити, що складний соціально-економічний стан вчителя у сучасному суспільстві не може не впливати на його бажання працювати творчо [4, с. 31].

Спираючись на властивості такого феномену, як творчість, педагогічну творчість учителя, його креативність можна розглядати з точки зору процесу розвитку творчої особистості вчителя і учня, творчої діяльності вчителя, всього педагогічного колективу, створення провідних умов для творчості, з точки зору її результативності, тобто продукту творчості. У педагогіці ефективність вказує на рівень близькості до дійсності, до найбільш необхідного результату, тобто характеризує відношення між рівнями певної діяльності за мірою наближення до кінцевої чи заданої мети. С. Сисоева вважає, що основним критерієм ефективності педагогічної творчості вчителя є результативність, під чим розуміє забезпечення вчителем позитивної динаміки формування творчої особистості учня та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності самого вчителя, які визначатимуться в результаті порівняння вихідного та досягнутого значень. Процесуальний аспект педагогічної творчості, індивідуально-психологічні особливості вчителя, творча діяльність усього педагогічного колективу сприяють вирішенню цієї проблеми.

При визначенні поняття педагогічної творчості варто зважати на основні положення психолого-педагогічної системи В. Сухомлинського, яка є вагомим внеском як у теорію і практику розвивального навчання, так і в розвиток світової гуманістичної педагогіки. Він включав педагогічну творчість вчителя в поняття педагогічної культури (техніки, технології взаємодії майстра і об'єкта його праці) [7].

З цієї позиції педагогічну творчість вчителя визначають як особистісно орієнтовану розвивальну взаємодію суб'єктів навчально-виховного процесу, зумовлену специфікою психолого-педагогічних відносин між ними і спрямовану на формування творчої особистості учня та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя.

Мусимо зауважити, що як специфічні ознаки педагогічної творчості, креативності вчителя визначають такі положення: суб'єктами взаємодії є особистість дитини та особистість вчителя, які перебувають у постійному розвитку; співтворчий характер суб'єктів педагогічного процесу; можливість постійної

суб'єктивної новизни й оригінальності процесу та результату; обмеженість часом творчої діяльності вчителя і учня у навчально-виховному процесі; вплив на педагогічну творчість вчителя багатьох факторів, які важко передбачити [4, с. 33].

Креативність – це складне психічне утворення особистості, яке у своїй структурі має творче начало, але ніяк лише ним не обмежується. На творчому началі будуються основні поняття та принципи педагогічної креативності та створюються умови для її подальшого розвитку.

Креативна компетентність майбутніх вихователів дітей дошкільного віку – поняття комплексне, яке включає в себе багато складових, зокрема таких:

- мовна компетенція (дискурсивна, соціокультурна та соціолінгвістична, стратегічна);

- творча компетенція (здатність до педагогічної творчості; створення умов для розвитку індивідуальної обдарованості вихованців; стимулювання творчості; здійснення розвитку особистості засобами мистецтва);

- комунікативна компетенція (легкість у спілкуванні, незалежність, емоційна стійкість у спілкуванні, експресивність, схильність до самопрезентації, лінгвомистецька грамотність – збагачення компонентів усного і писемного мовлення на предметному змісті мистецьких і філологічних дисциплін).

Під мовною компетенцією ми розуміємо комплексне поняття, що містить у собі систему мовленнєвих умінь (уміння вести діалог, сприймати, відтворювати і створювати усні та письмові монологічні й діалогічні висловлювання різних типів, стилів, жанрів та ін.), які служать для спілкування в різних ситуаціях.

Під творчою компетенцією ми розуміємо педагогічну творчість суб'єкта навчально-виховного процесу як таку, створення умов для розвитку індивідуальної обдарованості вихованців, стимулювання вихованців до творчості, здійснення розвитку особистості засобами мистецтва та виховання поваги і любові до творів мистецтва.

Комунікативна компетенція розуміється нами як комплекс інтелектуальних, емоційних та поведінкових особливостей індивіда, які сприяють нестандартному, нешаблонному вирішенню ситуацій, що виникають у спілкуванні, допомагають генерації оригінальних ідей та засобів спілкування, вибору найбільш оптимальних стратегій поведінки, розв'язанню проблем, що виникають під час взаємодії з іншими людьми.

Отже, під креативною компетентністю майбутніх вихователів дітей дошкільного віку ми розуміємо комплекс знань, умінь та навичок, які включають у себе систему мовленнєвих умінь, уміння генерувати оригінальні способи та засоби спілкування, здатність до продукування нових, унікальних ідей на основі реалізації власних творчих можливостей, використання засобів формування гармонійно розвинутої особистості.

Зазначимо, що метою формування креативної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку з правом викладання іноземної мови має бути формування гармонійно та всебічно розвинутої особистості засобами нових технологій та стимулювання його до педагогічної творчості на основі розвитку власних креативних здібностей.

Завданням формування креативної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку є забезпечення інтелектуального розвитку особистості відповідно до вимог сучасного соціуму та формування у них мотивації на розвиток самостійної пізнавальної діяльності.

Креативна компетентність майбутніх вихователів дітей дошкільного віку у навчально-виховному процесі вищої школи виконує такі *функції*:

- освітня – сприяє засвоєнню нових знань і навичок студентів із засвоєння спеціальних знань, стимулювання творчої діяльності вихованців та розвитку їх креативності;

- розвивальна – сприяє розвитку мислення категоріями мистецтва; пам'яті; сенсорного сприймання; почуттів та емоцій, тобто сприяє розвитку комплексу психологічних властивостей організму і дає здатність сприймати мистецтво як засіб навчання підростаючого покоління;

- виховна – формує світогляд майбутнього вихователя на основі розвитку його креативності; уявлення про виховну та навчальну здатність мистецьких дисциплін у поєднанні їх із загальноприйнятими.

Методами формування креативної компетентності є загальнопедагогічні методи навчання: словесні, наочні, практичні.

Формами роботи з формування креативної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку є групові та індивідуальні заняття. Їх реалізація відбувається у ході лекційних, практичних та лабораторних занять.

Сучасний етап підготовки майбутніх вихователів та формування їх креативної компетентності вимагає не тільки глибокого теоретичного усвідомлення ролі цього процесу в розвитку особистості, а й практичної готовності майбутніх вихователів до нього.

Вирішенню поставленої проблеми сприяють дослідно-експериментальні зміни у підготовці майбутніх вихователів з метою формування їх креативної компетентності – комплекс знань, умінь та навичок, які включають у себе систему мовленнєвих умінь, уміння генерувати оригінальні способи та засоби спілкування, здатність до продукування нових, унікальних ідей на основі реалізації власних творчих можливостей, використання засобів формування гармонійно розвинутої особистості, які мають забезпечити теоретичну і практичну готовність студентів до означеного виду професійно-педагогічної діяльності.

Вважаємо, для цілісного системного формування вмінь вихователів дітей дошкільного віку буде оптимальним введення змін до курсу “Педагогічні технології навчання дошкільників іноземної мови” у вигляді додаткових тем. Зміни повинні передбачати введення трьох тем, які дали б змогу сформулювати уявлення про поняття креативності та її місце в навчально-виховному процесі ДНЗ; формування умінь використовувати сучасні мистецькі технології при навчанні дітей дошкільного віку іноземної мови.

Лекційні заняття мають ознайомити студентів з теоретичними та теоретико-методичними основами спецкурсу: поняттям “креативність” як засобом формування іншого стилю мислення та формування творчого потенціалу; методиками використання ефективних мистецьких технологій навчання дітей дошкільного віку іноземної мови.

Система завдань, яка буде реалізовуватись у циклі практичних, лабораторних занять та самостійної роботи, має надійно закріплювати вивчені теми, спонукати до творчого мислення, аналізу своєї ролі в сучасному освітньому просторі; допомагати у набутті практичних навичок використання сучасних мистецьких технологій при навчанні іноземної мови дошкільників, в активізації спеціальної лексики.

Практичні та лабораторні заняття мають бути спрямовані на закріплення й активізацію знань, отриманих на лекціях. У ході практичних занять необхідно ознайомити студентів із сучасними інноваційними та інтерактивними мистецькими педагогічними технологіями для використання їх у процесі навчання іноземної мови дошкільників.

Крім змін до викладання курсу “Педагогічні технології навчання дошкільників іноземної мови”, можливим є введення спецкурсу “Формування креативної компетенції у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку”. Вивчення спецкурсу “Формування креативної компетенції у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку” проводиться упродовж дев’ятого семестру у вищих навчальних педагогічних закладах, оскільки студенти набули вже базових знань з педагогіки, психології, основ педагогічної майстерності, методики навчання іноземної мови дошкільників, літератури країни, мова якої вивчається, зарубіжної літератури, лінгвокраїнознавства, практичного курсу іноземної мови.

Фундамент цього курсу становлять знання студентів з вищезазначених дисциплін, а також практичні вміння, педагогічне осмислення сучасної системи дошкільної освіти, що відбувається під час навчальних практик з педагогіки, психології та методик упродовж IV, V, VI, VII, VIII семестрів. Матеріал спецкурсу стане у нагоді під час виробничої практики на V курсі.

Висновки. Запропоновані заходи щодо підвищення креативної компетентності майбутніх спеціалістів з дошкільного виховання передбачають поєднання різних форм, методів і прийомів навчання: лекційних, практичних, лабораторних занять, самостійної роботи; перегляд відеофільмів, читання художньої літератури з різними релаксаційними вправами, імпровізацією, драматизацією, діловими іграми тощо. Проведене дослідження, звичайно, не вичерпує всіх аспектів підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, а передбачає продовження роботи, спрямованої на пошук нових шляхів підвищення креативної компетентності.

Література

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И. Андреев. – Казань : Изд-во Казанского университета, 1988. – 228 с.
2. Лещенко М.П. Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання / М.П. Лещенко. – К. : Думка, 1995. – 192 с.
3. Печчеи А. Человеческие качества / А. Печчеи. – М. : Прогресс, 1985. – 312 с.
4. Сисоева С.О. Педагогічна творчість : [монографія] / С.О. Сисоева. – Х. ; К. : Каравела, 1998. – 150 с.
5. Скрипченко О.В. Довідник з педагогіки та психології / О.В. Скрипченко, Т.М. Лисянська, Л.О. Скрипченко. – К. : Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова, 2001. – С. 75.
6. Стиркіна Ю.С. Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. Наук : спец. 13.00.04 / Ю.С. Стиркіна. – Полтава, 2001. – 20 с.
7. Сухомлинский В.А. Наша “скрипка” / В.А. Сухомлинский // Радянська освіта. – 1966. – 21 травня.